

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ
İKİNCİ BÖLÜM

AL/TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru No. 4904/20)

KARAR

Madde 2 (usul) • Yürütülen soruşturmaya ilişkin eksiklik ve yetersizliklerin soruşturmanın niteliğine zarar vermesi ve ayrıca yetkili makamların başvuranın oğlunun zorunlu askerlik hizmetini yerine getirirken hayatını kaybetmesine ilişkin koşulları tespit etme kapasitesini tehlikeye atması

STRAZBURG

4 Temmuz 2023

İşbu karar, Sözleşme'nin 44 § 2 maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecektir. Bazı şekli düzeltmelere tabi tutulabilir.

Al/Türkiye davasında,

Başkan

Arnfinn Bårdsen

Hâkimler

Jovan Ilievski,

Pauliine Koskelo,

Saadet Yüksel,

Lorraine Schembri Orland,

Frédéric Krenc,

Davor Derenčinović,

ve Bölüm Yazı İşleri Müdür Yardımcısı Dorothee von Arnim'in katılımıyla oluşturulan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ("İkinci Bölüm), Daire olarak toplanarak,

Türkiye Cumhuriyeti aleyhine açılan davanın temelinde bulunan ve Türk vatandaşı Ejder Al'ın ("başvuran") 3 Ocak 2020 tarihinde, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'nin ("Sözleşme") 34. maddesi uyarınca Mahkemeye yapmış olduğu başvuruyu (no. 4904/20),

Sözleşme'nin 2. maddesinin ihlaline ilişkin şikâyetlerin Türk Hükümetine ("Hükümet") bildirilmesi hakkındaki kararı,

Tarafların görüşlerini dikkate alarak,

13 Haziran 2023 tarihinde kapalı oturumda gerçekleştirilen müzakerelerin ardından,

Söz konusu tarihte aşağıdaki kararı vermiştir:

GİRİŞ

1. Mevcut başvuru, 1993 doğumlu olan ve zorunlu askerlik hizmetini yerine getirirken 2013 yılında hayatını kaybeden başvuranın oğlu Muharrem Ali Al'ın hayatını kaybetmesiyle ilgilidir. Başvuran, oğlunun ölüm

koşullarının belirlenmesi amacıyla yürütülen soruşturmanın Sözleşme'nin 2. maddesinin gerekliliklerine uygun olmadığını iddia etmektedir.

OLAY VE OLGULAR

2. Başvuran Ejder Al, 1969 doğumlu olup, İzmir'de ikamet etmektedir. Adli yardım talebi kabul edilen başvuran, Avukat M. Terzi tarafından temsil edilmiştir.

3. Hükümet, kendi temsilcisi olan, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Dairesi Başkanı Hacı Ali Açıkğül tarafından temsil edilmiştir.

I. DAVANIN BAŞLANGICI

4. Muharrem Ali Al, 11 Mayıs 2013 tarihinde, zorunlu askerlik hizmetini yerine getirmek için orduya katılmıştır. İlginin birliğine katılmasından önce düzenlenen tıbbi raporda, ilginin bu bağlamda herhangi bir engelinin bulunmadığı belirtilmektedir. Diğer taraftan ilgilide, herhangi bir psikolojik veya özel bir sorun da tespit edilmemiştir.

5. Muharrem Ali Al, Tokat'ta aldığı askeri eğitimin sonunda, 29 Temmuz 2013 tarihinde, Şırnak Uludere Sınır Tugayı Jandarma Komutanlığına katılmıştır.

6. Muharrem Ali Al, 5 Ağustos 2013 tarihinde, Altıntepe Askeri Üssünde görevlendirilmiştir.

7. Muharrem Ali Al, 9 Ağustos 2013 tarihinde, saat 10.15 sularında, askeri üssün bodrum katında ateşli silahla vurulma sonucu yaralanmıştır.

8. Muharrem Ali Al, hemen, Şırnak Askeri Hastanesine helikopterle sevk edilmiştir. Doktorlar, ilgiliyi kurtaramamış ve ilgili hayatını kaybetmiştir.

9. Uludere Cumhuriyet Savcısı, olaydan sonra hemen bilgilendirilmiş olup, resen bir adli soruşturma başlatılmıştır.

10. Uludere Cumhuriyet Savcısı, aynı gün, saat 13.00 sularında, ilk araştırmaları denetlemek ve delil unsurlarının korunması için gerekli

tedbirleri almak amacıyla, olay yerine gitmiştir. Şırnak Cumhuriyet Savcısı, ayrıca, Muharrem Ali Al'ın kabul edildiği hastaneye gitmiştir.

II. İLK SORUŞTURMA TEDBİRLERİ

A. Altıntepe Askeri Üssü Hakkında

11. Uludere Cumhuriyet Savcısı'na, Şırnak İl Jandarma Komutanlığına bağlı kriminal inceleme uzmanlarından oluşan bir ekip eşlik etmiştir.

12. Bu ekip tarafından düzenlenen rapora göre, silahla vurulma, yiyecek depolamak için kullanılan bir bodrum katında meydana gelmiştir.

13. Yine rapora göre, bodrum katında ateşleme moduna ayarlanmış bir G-3 tipi tüfek, on sekiz mermi içeren bir şarjör ve 7,62 mm'lik bir mermi kovani bulunmuştur. Bodrumun tavanında bir merminin çarpmasına benzer bir çarpma izi görülmekteydi.

14. Ayrıca, raporda merminin olay yerinde bulunmadığı belirtilmekteydi.

15. Son olarak, ayrıntılı bir tutanağın düzenlendiği, iki krokinin çizildiği, fotoğrafların ve bir video kaydının çekildiği belirtilmiştir.

B. Hastanede

16. Şırnak Cumhuriyet Savcısı, hastaneye geldikten sonra, kendi denetimi altında cesedin harici muayenesini yaptırmıştır.

17. Bir tutanak düzenlenmiştir. Söz konusu tutanakta özellikle, merminin giriş deliğinin göğsün ortasında yer aldığı ve 3 x 3 cm çapında olduğu, çıkış deliğinin ise sol kürek kemiğinin üzerinde olduğu ve 1 x 1 cm çapında olduğu belirtilmiştir.

C. Adli Tıp Kurumunda

18. Müteveffanın cesedi, otopsi yapılması amacıyla, Diyarbakır Askeri Hastanesine sevk edilmiştir.

19. Ceset üzerinde, Diyarbakır Askeri savcısının denetimi altında klasik otopsi işlemi yapılmıştır.

20. Cesedin fotoğrafları çekilmiş ve bir video kaydı yapılmıştır. Cumhuriyet savcısı ardından, iki adli tabipten, ölümün nedeninin belirlenmesi amacıyla, cesedi incelemelerini ve ölüm koşullarıyla ilgili olarak olası görüşlerini sunmalarını talep etmiştir.

21. Adli tabipler şu tespitlerde bulunmuşlardır: Müteveffa, 1 m 68 cm boyundaydı; merminin giriş deliği sol parasternal bölgede, meme ucunun hizasında ikinci ve üçüncü interkostal boşluk arasında bulunmaktaydı ve 1 x 1,5 cm çapındaydı; çıkış deliği sol kürek kemiğinin bir santimetre altında bulunmaktaydı ve 1 x 0,5 cm çapındaydı; sağ kolda jiletle kesilmiş eski izler bulunmaktaydı; cesette başka darp veya şiddet izi bulunmamaktaydı. Toksikolojik analizlerde, müteveffanın kanında uyuşturucu madde veya alkol izi bulunmamıştır. Adli tabipler, ölümün ateşli silahla yaralanmadan kaynaklanan kanamanın ardından meydana geldiği sonucuna varmışlardır. Bu unsurların tamamı, “ölüm sonrası muayene ve otopsi raporu” başlıklı bir belgede kaydedilmiştir.

III. BİLİMSEL İNCELEMELERİN SONUÇLARI

22. Van Jandarma Kriminal İnceleme Laboratuvarı, 20 Ağustos 2013 tarihinde, olay yerinde bulunan mermi kovanı ve silah üzerinde yapılan balistik incelemelerden hareketle düzenlenen bir bilirkişi raporu sunmuştur.

23. Bilirkişiler, G-3 tipi tüfeğin Muharrem Ali Al’a ait olduğu, iyi çalışır durumda olduğu ve bulunan mermi kovanının söz konusu silahtan çıktığı sonucuna varmışlardır. Bununla birlikte, bilirkişiler tüfekte hiçbir parmak izinin tespit edilemediğini belirtmişlerdir.

24. Ayrıca, Ankara Jandarma Kriminal İnceleme Laboratuvarı, 11 Eylül 2013 tarihinde, bir bilirkişi raporu sunmuştur.

25. Raporda, müteveffanın ellerinden ve yüzünden alınan örneklerin incelemesinden atış kalıntılarının bulunduğu ortaya çıktığı belirtilmiştir.

Ayrıca, bu tür kalıntılar, olay günü Muharrem Ali Al'ın giydiği askeri kamuflaj gömleğinin önünde de gözlemlenmiştir. Rapora göre, bitişik mesafeden ateş edilmiştir.

IV. İDARİ TEDBİRLER

26. İl Jandarma Komutanlığı, olağan uygulama uyarınca, söz konusu olayın yeniden meydana gelmemesi amacıyla, olaya ışık tutmak ve tüm sonuçları çıkarmak için idari bir soruşturmanın yürütülmesine karar vermiştir.

V. İFADELERİN ALINMASI

27. Askeri Cumhuriyet Savcılığı tarafından yürütülen soruşturmalar ve jandarmanın yürüttüğü iç soruşturma çerçevesinde, birçok askerin ifadesi dinlenmiştir.

28. İlgililer, Muharrem Ali Al'ın neşeli bir genç olduğunu, askeri hayata uyum sağladığını ve hiç kimseyle herhangi bir sorununun olmadığını belirtmişlerdir. Bununla birlikte, Muharrem Ali Al'a yakın olan bazı askerler, ilgilinin mali sıkıntısının olduğunu ve erkek kardeşinin ceza infaz kurumunda bulunduğunu ve bu durumun ilgiliyi üzdüğü kanaatine vardıklarını belirtmişlerdir. Askerler, Muharrem Ali Al'ın nişanlı olduğunu ve nişanlısıyla evlenmek istediğini belirttiğini eklemişlerdir.

29. Ayrıca, Muharrem Ali Al'ın hiyerarşik üstleri de dinlenmiştir. İlgililer özellikle, Muharrem Ali Al'ın herhangi bir psikolojik sorununun olmadığını, askerlik hizmetini yerine getirdiği sırada ne kendileri ne de arkadaşları tarafından hiçbir şekilde kötü muameleye maruz kalmadığını belirtmişlerdir.

30. Böylelikle, başvuran ve Muharrem Ali Al'ın babası ve erkek kardeşlerinin ifadeleri de dinlenmiştir. İlgililer, yakınlarının kendisini öldürmek için hiçbir nedeninin bulunmadığını belirtmişlerdir. İlgililer, yakınlarının maddi sıkıntısının olmadığını, askeri yaşamdan şikâyet etmediğini, hiçbir kronik hastalıktan veya psikolojik rahatsızlıktan muzdarip

olmadığını ve kendilerine herhangi bir sorundan hiçbir şekilde bahsetmediğini dile getirmişlerdir. İlgililer, Muharrem Ali Al'ın ölümünden sorumlu olan kişilerin mahkûm edilmesini talep etmişlerdir.

31. Askerler Y.G. ve H.Y.nin her ikisi de, Cumhuriyet savcılığına bir yazı sunmuşlardır. Tarihleri belirtilmeyen ilgililerin yazılarının mevcut davayla ilgili kısımları aşağıdaki gibidir:

Y.G. : “Açıklamalarımın birçoğu yanlıştır. İfademi değiştirdiler. Helikopter, ateş edildikten 4 saat sonra ancak gelebildi. M.M. [yaralı kişinin] yarasına kompres uygulamadı. Bu olaydan sonra, bana duruşmamın olduğunu söyleyerek, beni Narlıdere’de 16 gün boyunca tuttular. Hiçbir duruşma yapılmaksızın ben kışlaya döndüm. Yeni bir kararın verilmesini ve yanlış açıklamalarımı düzeltmek istiyorum. Kardeşimiz Muharrem Ali Al’ın kanı yerde kalmasın.”

H.Y. : “Olay günü, dört asker Altıntepe Askeri Üssüne katılmıştır: Muharrem Ali Al, O.Ç., A.T. ve E.A. Olaydan bir gün önce, Muharrem Ali Al M.M.’ye nöbet tutmak istemediğini söylemiş ve görünüşe göre ilgililer bir tartışma yaşamışlar. Ardından, Muharrem Ali Al bulaşıkçı olarak mutfakta çalışmaya başladı. Ramazan Bayramının ilk günü, Muharrem’in şehit olduğunu duyduk. Bir süre müteveffanın yanına hiç kimseyi yaklaştırmadılar. Aşçı Y. (soyadını hatırlayamıyorum) olay yerinde hazır bulunuyordu ve olaylar hakkında bilgi sahibidir.”

VI. İDARİ SORUŞTURMA RAPORU

32. İdari Soruşturma Komisyonu, 14 Ağustos 2013 tarihinde, Muharrem Ali Al’ın ölümü hakkında iç rapor düzenlemiştir. Bu raporun somut olayla ilgili kısımları aşağıdaki gibidir:

Olaylar

Asker Muharrem Ali Al, Altıntepe Askeri Üssünün bodrum katına girdi ve askerlik hizmetini yerine getirirken kendisine emanet edilen -G-3 tipi otomatik bir tüfek olan-hizmet silahıyla kendi göğsüne ateş etti.

Aşçı Yardımcısı Y.G., sesi duyduktan sonra olay yerine hızlıca gitti. İlgili, kapıyı açtığı anda, Muharrem Ali Al’ı yerde yatarken gördü. İlgili, yardım istemek için bodrum katından dışarı çıktı. G.K., olay yerine geldi. G.K., önce ne olduğunu anlamadı. Ardından, “Muharrem kendini vurdu!” diye bağırmaya başladı ve kendisinden yaklaşık

AL/TÜRKİYE KARARI

200 metre uzaklıkta bulunan Astsubay M.M.'ye doğru koştu. Astsubay, ilk yardımda bulundu. Asker, helikopter ile Şırnak Askeri Hastanesine sevk edildi, ancak kurtarılamadı.

Muharrem Ali Al, Altıntepe Askeri Üssüne geldikten beş gün sonra intihar etti.

Muharrem Ali Al, mutfakta görevlendirildi. İlginin arkadaşı Y.G., Muharrem Ali Al'da herhangi bir davranış bozukluğu fark etmediğini söyledi.

[Olay günü], silah sesi Muharrem Ali Al'ın bodrum katına girmesinin ardından bir veya iki dakika sonra duyulmuştur.

Altıntepe Askeri Üssünün yüksek riskli bir alanda bulunması nedeniyle, askerler mühimmatlara erişebilmektedirler.

Olayın doğrudan nedeni

Muharrem Ali Al, intihar etmek için kendi [göğsüne] ateş etti.

İdare soruşturma komisyonunun değerlendirmesi ve görüşü

Mevzuata ve direktiflere riayet edilmiştir.

Asker Muharrem Ali Al'ın ailesine, ilginin Altıntepe Askeri Üssüne katıldığı bildirilmiştir.

Gerek asker gerekse askerin ailesi, ilginin karşılaşılabileceği herhangi bir kişisel sorunu birim komutanlarına bildirmemiştir.

Soruşturma komisyonu, bu üzücü olayın Asker Muharrem Ali Al'ın bireysel disiplinsizliğinin ardından meydana geldiğini değerlendirmektedir.

Bu üzücü olaya katkıda bulunabilecek nitelikte herhangi bir kusur veya ihmalkârlık, herhangi bir personel tarafından işlenmemiştir.

VII. ADLİ MAKAMLARIN KARARLARI

33. Uludere Cumhuriyet Savcısı, 12 Ağustos 2013 tarihinde, Diyarbakır Askeri Cumhuriyet Savcısı yararına yetkisizlik kararı vermiştir.

34. Diyarbakır Askeri Cumhuriyet Savcısı, 17 Nisan 2015 tarihinde, hiçbir unsurun Muharrem Ali Al'ın ölümüyle ilgili olarak, üçüncü bir kişiye sorumluluğun yüklenmesine imkân vermediğini değerlendirerek, kovuşturmayla yer olmadığına karar vermiştir.

35. Diyarbakır Askeri Cumhuriyet Savcısı, Muharrem Ali Al'ın, askeri makamların tespit edemedikleri psikolojik sorunları nedeniyle, kendisine emanet edilen silahla intihar ettiği sonucuna varmıştır.

36. Diyarbakır Askeri Cumhuriyet Savcısı, üçüncü bir kişiye atfedilebilecek hiçbir kusur, ihmal, tahrik veya suç ortaklığının olayın meydana gelmesine katkıda bulunmadığını belirtmiştir.

37. Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın tam bir nüshası, başvurana bildirilmiştir.

38. Başvuran, oğlunun ölüm koşullarıyla ilgili olarak, birçok belirsiz alanın kaldığını iddia ederek, avukatı aracılığıyla bu karara itiraz etmiştir.

39. Başvuran itirazında, askeri Cumhuriyet savcısının oğlunun ölüm koşullarını aydınlatmadığını iddia etmiştir. Başvuran, olayın kapalı bir yerde gerçekleşmesine rağmen, merminin bulunmamasının anlaşılır olmadığı kanaatine varmış ve bu mermi olmaksızın yapılan balistik incelemenin eksik olduğunu iddia etmiştir. Başvuran, G-3 tipi tüfekten çıkan merminin giriş deliğinin merminin çıkış deliğinden daha büyük olamayacağını belirtmiştir. Başvuran özellikle merminin giriş deliğinin çaplarıyla ilgili olarak, cesedin harici muayenesine ilişkin tutanakta bulunan çaplar (3 x 3 cm) ile otopsi raporunda bulunan çaplar (1 x 1,5 cm) arasında önemli bir farklılığın olduğunu tespit etmiştir. Başvuran öte yandan, oğlunun solak olduğunu, ancak silahın yerde oğlunun sağ tarafında bulunduğunu belirtmiştir. Başvuran ayrıca, silahın üzerinde herhangi bir parmak izinin bulunmadığını ve bu durumun intihar iddiasıyla bağdaşmadığını tespit etmiştir. Başvuran, oğlunun parmak izi bırakmaksızın silahı kullanmasının imkânsız olduğu ve görünüşe göre üçüncü bir şahsın parmak izlerini silmek için silahın temizlendiği kanısına varmıştır. Başvuran, dosyadaki hiçbir belgenin kullanılan silahın esasen oğluna emanet edilen silah olduğunu göstermediğini eklemiştir. Başvuran son olarak, bir silahın hiçbir şekilde bodrum katında bulunmaması gerektiği kanaatine varmıştır.

40. Başvuran, 22 Haziran 2015 tarihinde, İzmir Cumhuriyet Savcısı tarafından dinlenmiş ve kovuşturmaya yer olmadığına dair karar hakkındaki itirazını bizzat yinelemiştir. Başvuran, Y.G., A.Ç., H.Y. ve E.A isimli askerlerle karşılaştığını ve ilgililerin oğlunun intihar etmediğini dile getirdiklerini belirtmiştir. Başvuran, Y.G'nin komutanının baskısı altında yalan beyanda bulunduğunu itiraf ettiğini belirtmiştir. Başvuran, Y.G. ve H.Y.'nin yeniden dinlenmesini talep etmiştir. Başvuran, oğlunun intihar etmediğine, ancak oğlunun Komutanı olan Astsubay M.M. tarafından öldürüldüğüne dair ikna olmuştur.

41. Böylelikle, Diyarbakır 7. Kolordu Komutanlığı Askeri Mahkemesi, 31 Temmuz 2015 tarihinde, kovuşturmaya yer olmadığına dair kararı onaylayarak, başvuranın itirazını reddetmiştir. Bu karar, 25 Ağustos 2015 tarihinde, başvurana tebliğ edilmiştir.

42. 31 Temmuz 2015 tarihli kararın mevcut davayla ilgili kısımları aşağıdaki gibidir:

“Dosyanın incelenmesinin ardından, tanıkların ifadesinden, idari soruşturma raporundan ve dosyadaki bütün unsurlardan dava koşullarının aşağıdaki gibi olduğu anlaşılmaktadır.

Kahvaltıyı yaptıktan sonra, Asker Muharrem Ali Al, Asker Y.G. ile mutfağa doğru yöneldi. İlgili, yiyecekleri taşımaya yardımcı oldu. Muharrem Ali Al ile diğer askerler arasında herhangi bir tartışma yaşanmamıştır. Muharrem Ali Al, ekmekleri bırakmak için bodrum katına indi. İlgili, bodrum katından çıktı ve kısa bir süre sonra tekrar bodrum katına indi. İlgili, G-3 tipi tüfekle kendisini göğsünden vurarak yaralandı. İlgili, yaralanması sonucu hayatını kaybetti.

Olay, askeri üssün bodrum katında meydana geldi. Böylelikle, cesedin harici muayenesine ilişkin tutanaktan ve otopsi raporundan, merminin ilgilinin göğsüne girdiği ve sol kürek kemiğinin üst kısmından çıktığı açıkça anlaşılmaktadır.

Araştırmalara rağmen, mermi bodrum katında bulunamamıştır. Ateş edilen yerde taze ve kuru gıda maddelerinin saklandığı dikkate alınarak, merminin bulunmasının mümkün olmadığı değerlendirilmiştir. Başvuran tarafından bu hususta yapılan itiraz dayanaktan yoksundur.

AL/TÜRKİYE KARARI

Cesedin öncelikle harici muayeneye ve ardından klasik bir otopsiye tabi tutulduğu hususuna itiraz edilmemektedir. Balistik bilirkişi raporu, bitişik mesafeden ateş edildiğinin tespit edilmesine imkân vermiştir. Balistik bilirkişi raporunda ayrıca, müteveffanın giydiği kamuflaj gömleğinin önünde atış kalıntısının olduğu tespit edilmiştir. Genel kural olarak, merminin çıkış yarasının çapı, giriş yarasının çapından daha büyüktür. Bununla birlikte, bitişik mesafeden ateş edilmesi halinde, merminin çıkış yarasının çapı daha küçüktür. Dolayısıyla, başvuran tarafından bu hususta yapılan itiraz, dayanaktan yoksundur.

Muharrem Ali Al'ın solak olduğu hususuyla ilgili olarak, kullanılan G-3 tipi tüfeğin emniyet mandalının açık olduğu ve atış pozisyonunda olduğu kaydedilmektedir. Askerin, silahı kendi göğsüne doğrultması, ardından sağ eliyle ateş etmesi mümkündür. İlgilinin bodrum katında tek başına olması nedeniyle, intihar etmek için hangi eliyle ateş ettiğini belirlemek mümkün değildir. Dolayısıyla, başvuranın itirazı kabul edilemeyecektir.

Öte yandan, dosyadaki belgelerden kullanılan tüfeğin esasen askere emanet edilen tüfek olduğu anlaşılmaktadır.

İlgili, bilinen hiçbir psikolojik rahatsızlıktan muzdarip değildi ve herhangi bir olay yaşanmadı ve ilgiliyi intihar etmeye sürükleyebilecek üçüncü bir şahıs tarafından herhangi bir husumet belirtisi bulunmamaktaydı.

Askerin Astsubay M.M. tarafından öldürüldüğü iddiası, yalnızca kurgusaldır. Soruşturma dosyasında, bu bağlamda hiçbir delil bulunmamaktadır.

Asker H.Y.'nin ifadesinin askeri Cumhuriyet savcılığı tarafından usulüne uygun olarak alınması nedeniyle, bu tanığın yeniden dinlenmesi gerekli değildir.

Silahta parmak izlerinin bulunmamasıyla ilgili olarak, ölüme yol açacak şekilde atış yapılan silahın Van Jandarma Kriminal İnceleme Laboratuvarına gönderildiğini gözlemlemek gerekmektedir. Kimyasal yöntemlerle gerçekleştirilen testler, gerek tüfekte gerekse şarjör üzerinde herhangi bir parmak izinin bulunmasına imkân vermemiştir. Bu hususta, [Muharrem Ali Al'ın] olay tarihinde silahı nasıl tuttuğunun, silahı nasıl ele geçirdiğinin ve nasıl ateş ettiğinin kesin bir şekilde tespit edilmesinin mümkün olmadığı kaydedilmektedir. Dolayısıyla, yalnızca varsayımları ileri sürebilmekteyiz. Bazen parmak izlerini ortaya çıkarmak imkânsız olabilmektedir. Silahı kullanan kişinin terleme derecesi, bu kişinin sakin olup olmaması, kullanılan silahın güneşe maruz kalması ya da açık havada bulunması veya yine parmakların

AL/TÜRKİYE KARARI

ucunda bulunan dermal papillaların durumu gibi birçok faktör göz önünde bulundurulabilmektedir. Öte yandan, bir nesneye dokunan bir kişinin parmak izlerinin her zaman nesnede kalacağı hususu doğru değildir. Elleri yıpranmış bir kişinin dokunduğu bir nesne üzerinde parmak izi bırakma olasılığı, elleri normal durumda olan bir kişiye göre çok daha düşüktür. Örneğin, bir inşaat işçisinin parmak izini tespit etmek çok zor, hatta imkânsız olabilmektedir. Bu nedenlerle, [Muharrem Ali Al'ın] parmak izlerinin silahın üzerinde kalmamış olması göz ardı edilemez.

Söz konusu mahkeme, hiçbir ek soruşturma tedbirinin davayı aydınlatmak için gerekli olmadığı sonucuna varmıştır.”

VIII. ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

43. Başvuran avukatı aracılığıyla, Anayasa Mahkemesi önünde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvuran, oğlunun kesinlikle hiçbir sorununun olmadığını ve intihar etmek için herhangi bir nedeninin bulunmadığını ve gerçekte bir cinayete maruz kaldığını ileri sürmüştür. Başvuran, ölüm koşullarının açık bir şekilde aydınlatılmadığını değerlendirmiş ve soruşturma dosyasındaki unsurları dikkate alarak, mantıksız olduğunu düşündüğü intihar iddiasına itiraz etmiştir. Başvuran, oğlunun ölümü hakkında yürütülen ceza soruşturmasının yetersiz olduğunu ve böylelikle “etkin” olarak değerlendirilemeyeceğini ileri sürmüştür.

44. Anayasa Mahkemesi, 24 Ekim 2019 tarihinde, ceza soruşturmasının yeterli bir şekilde yürütüldüğü, Muharrem Ali Al'ın intihar ettiğinin tespit edilmesine imkân verdiğini ve üçüncü bir şahsın ilgilinin ölümden sorumlu olmadığını değerlendirerek, başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle, kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

IX. TEHDİT İDDİASI HAKKINDA SORUŞTURMA

45. Başvuran, 11 Ağustos 2016 tarihinde, İzmir İnsan Hakları Derneği nezdinde bir başvuruda bulunmuştur. Başvuran, oğlunun üç yıl önce hayatını kaybettiğini, yetkili makamların ilgilinin intihar ettiği sonucuna vardıklarını, ancak ardından gerçekte bir intiharın söz konusu olmadığını öğrendiğini

belirtmiştir. Başvuran, özellikle Astsubay M.M. tarafından telefon ile tehdit edilmesinden şikâyet etmiştir. Başvuran, M.M.nin bu davada kendisini başvurularını sürdürmekten caydırmaya çalıştığı kanaatine varmaktadır.

46. İnsan Hakları Derneği, başvuruyu Cumhuriyet savcısına iletmış ve bir soruşturma başlatılmıştır.

47. Bu soruşturma çerçevesinde, başvuranın ifadesi alınmıştır. Başvuran, oğlunun sırtından vurularak öldürüldüğünü ve oğlunun arkadaşları A.Ç., E.A. ve İ.E.'nin gerçekte olayın nasıl gerçekleştiğini bildiklerini iddia etmiştir. Başvuran, Astsubay M.M.'nin kendisini sürekli olarak tehdit ettiğini ve şikâyetini geri çekmesi için kendisine para teklif ettiğini belirtmiştir.

48. Astsubay M.M., B.C., C.C. ve C.Y.'nin ifadeleri alınmıştır. İlgililerin tamamı, başvuranın iddialarına itiraz etmiştir.

49. İzmir Cumhuriyet Savcısı, 9 Haziran 2017 tarihinde, suçlanan kişiler hakkında yeterli delilin bulunmadığı ve başvuranın iddialarının yalnızca bir varsayım olduğu gerekçesiyle, kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir.

50. İzmir Sulh Ceza Mahkemesi, 1 Aralık 2017 tarihinde, bu kararın kanuna uygun olduğu değerlendirmesinde bulunarak, kararı onaylamıştır.

X. MEHMETÇİK VAKFI TARAFINDAN YAPILAN MALİ YARDIM

51. Türk Silahlı Kuvvetlerine bağlı olan ve başlıca amaçlarından biri askerlik hizmeti sırasında hayatını kaybeden askerlerin ailelerini desteklemek olan Mehmetçik Vakfı, 23 Temmuz 2014 tarihinde, müteveffanın ailesine maddi destek olarak 40.000 Türk lirası (söz konusu dönemde geçerli olan döviz kuruna göre yaklaşık olarak 14.285 avro) ödemiştir.

İLGİLİ HUKUKİ ÇERÇEVE

52. Somut olayda, ilgili hukuki çerçeve *Kılınç ve diğerleri/Türkiye*, no. 40145/98, § 33, 7 Haziran 2005, *Salgın/Türkiye*, no. 46748/99, §§ 51-54, 20 Şubat 2007, *Abdullah Yılmaz/Türkiye*, no. 21899/02, §§ 32-39 17 Haziran

2008, *Yürekli/Türkiye*, no. 48913/99, §§ 30-32, 17 Temmuz 2008 ve *Dülek ve diğerleri/Türkiye*, no. 31149/09, §§ 28-29, 3 Kasım 2011) kararlarında belirtilmektedir.

HUKUKÎ DEĞERLENDİRME

I. SÖZLEŞME’NİN 2. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

53. Başvuran, oğlu Muharrem Ali Al’ın ölüm koşullarının belirlenmesi amacıyla yürütülen soruşturmanın Sözleşme’nin 2. maddesinin gerekliliklerine uygun olmadığını iddia etmektedir. Bu hükmün somut olayla ilgili kısımları aşağıdaki gibidir:

“1. Herkesin yaşam hakkı yasayla korunur.”

A. Kabul edilebilirlik hakkında

54. Hükümet, birçok kabul edilemezlik itirazı ileri sürmektedir.

55. Hükümet, öncelikle iç hukuk yollarının tüketilmediğini ileri sürmektedir. Nitekim Hükümet, başvuranın Mahkemeye başvurmadan önce idare mahkemeleri önünde tazminat davası açması gerektiğini değerlendirmektedir. Hükümet, başvuranın oğlunun intihar ettiği, üçüncü bir kişinin ilgilinin ölümüne doğrudan dâhil edilmediği kanaatine vararak, somut olayda uygun olan tek hukuk yolunun başvuran tarafından istenen ceza yargılaması değil, tazminat davası olabileceğini değerlendirmektedir.

56. Hükümet, Mehmetçik Vakfından maddi destek alan başvuranın mağdur sıfatını kaybettiğini eklemektedir.

57. Hükümet, her hâlükârda ceza soruşturması sonucunda, yetkili makamlar tarafından ileri sürülen iddiayı sorgulamaya imkân veren herhangi bir unsurun bulunmadığı kanaatine varmaktadır. Hükümet bu bağlamda, olaylardan hemen sonra bir soruşturmanın başlatıldığını, Muharrem Ali Al’ın ölüm koşullarına ışık tutabilecek bütün soruşturma tedbirlerinin alındığını ve

bu tedbirlerin titizlikle uygulandığını belirtmektedir. Hükümet, soruşturmanın bağımsızlığı ve etkinliğinin herhangi bir eleştiriye imkân vermediğini iddia etmektedir. Hükümet, ölüm koşullarının titizlikle tespit edildiğini ve başvuranın ceza soruşturmasına katılma imkânına sahip olduğunu eklemektedir.

58. Başvuran, başvurusunun Sözleşme'nin 35. maddesinde öngörülen kabul edilebilirlik koşullarının tamamını karşıladığı kanaatine varmaktadır. Öte yandan, Hükümetin görüşlerine ilişkin cevabında, başvuran ilk defa itirazını inceleyen askeri hâkimlerin bağımsızlığıyla ilgili olarak şüphelerini dile getirmektedir.

59. Mahkeme ise, öncelikle Askeri Mahkeme tarafından yapılan denetimin bağımsız olmadığına ilişkin şikâyetin ilk defa 23 Ağustos 2021 tarihli görüşlerinde başvuran tarafından ileri sürüldüğünü gözlemlemektedir. Hâlbuki iç hukukta kesinleşmiş karar, 24 Ekim 2019 tarihli karardır (yukarıda 44. paragraf). Bu şikâyetin, söz konusu tarihten altı aydan fazla bir süre sonra ileri sürülmesi nedeniyle, şikâyet süresinden sonra yapılmış olup, dolayısıyla Sözleşme'nin 35. maddesinin 1 ve 4. fıkraları uyarınca reddedilmelidir.

60. Mahkeme, Sözleşme'nin 2. maddesi alanında, ileri sürülen iddiaların geri kalan kısmıyla ilgili olarak, öncelikle Mehmetçik Vakfı tarafından başvurana ödenen meblağın, başvuranın oğlunun askerlik hizmetini yerine getirirken meydana gelen ölümünün ardından kendisine maddi destek sağlama amacı taşıyan bir mali yardım olduğunu gözlemlemektedir. Mahkeme, bu türden bir meblağın otomatik olarak ödendiğini ve tazminat niteliği taşımadığını, ancak yalnızca maddi bir yardım olduğunu tespit etmektedir. Dolayısıyla, yetkili makamlar tarafından Sözleşme hükümlerinin herhangi bir ihlalinin kabul edilmesi söz konusu değildir (*Güzelaydın/Türkiye*, no. 26470/10, § 63, 20 Eylül 2016). Dolayısıyla, Hükümet tarafından bu bağlamda ileri sürülen itiraz reddedilmelidir.

61. Mahkeme ardından, Hükümete göre başvuranın idare mahkemeleri önünde açması gereken tazminat davasına ilişkin olarak, yerleşik içtihadına

göre, ölüme kasten sebebiyet verildiğinin veya ölümün saldırı ya da kötü muamele sonucunda meydana geldiğinin iddia edildiği davalarda bir tazminat ödenmesinin, Sözleşmecî Devletleri, sorumluların tespit edilmesini ve - gerektiği takdirde- cezalandırılmasını sağlayabilecek nitelikte soruşturmalar yürütme yükümlülüklerinden muaf tutamayacağını hatırlatmaktadır (*Tanrıkulu/Türkiye* [BD], no. 23763/94, § 79, AİHM 1999-IV ve *Al-Skeini ve diğerleri/Birleşik Krallık* [BD], no. 55721/07, § 165, AİHM 2011).

62. Zorunlu askerlik hizmeti alanında, ihtilaf konusu olaylar genellikle, faillerin bir yandan olayların gerçek seyrini bilebilecek ve diğer yandan, mağdurlar tarafından haklarında dile getirilen iddiaları doğrulayabilecek veya ortadan kaldıracabilecek bilgilere erişebilecek tek kişiler olarak kabul edildikleri, yetkili makamların münhasır denetimi altında bulunan bir alanda meydana gelmektedir; ayrıca, Mahkemenin bu konuya ilişkin içtihadı, belirli durumlarda asgari etkinlik kriterlerini karşılayan, cezai nitelikte resmi bir soruşturma yürütme yükümlülüğünün titiz bir şekilde yerine getirilmesini gerektirmektedir (genel ilkeler için bk. *Mustafa Tunç ve Fecire Tunç/Türkiye* [BD], no. 24014/05, §§ 169-182, 14 Nisan 2015).

63. Mevcut davada, başvuran yetkili makamların muhtemelen bir cinayet sonucu olduğunu iddia ettiği oğlunun ölümüne ilişkin soruşturma yürütme konusundaki usuli yükümlülüklerini yerine getirmediğini ileri sürmektedir. Başvuran, yetkili makamlar tarafından yürütülen ve Muharrem Ali Al'ın kendisini silahla vurması sonucu yaralanması neticesinde yaşamını yitirdiği sonucuna varılan soruşturmanın sonucuna itiraz etmektedir.

64. Mahkeme, ölümün bir kazadan veya başka bir kasti olmayan olaydan meydana geldiği başlangıçtan itibaren açıkça tespit edilmediğinde ve kanuna aykırı öldürme iddiasının en azından olaylara dayalı olarak savunulabilir olduğu durumlarda, Sözleşme'nin ölümün meydana geldiği koşulları tespit etmek için asgari etkinlik düzeyine sahip bir soruşturmanın yürütülmesini gerektirdiğini hatırlatmaktadır. Soruşturmanın nihayetinde kaza iddiasının kabul edilmesinin bu soruna bir etkisi yoktur, zira soruşturma yükümlülüğü

şüphesiz mevcut iddiaların çürütülmesi ya da doğrulanması amacını taşımaktadır (yukarıda anılan *Mustafa Tunç ve Fecire Tunç*, § 133).

65. Bununla birlikte somut olayda, Muharrem Ali Al'ın ölümüne ilişkin koşullar, başlangıçtan itibaren yeterince açıkça tespit edilmemiştir. Çeşitli varsayımlar ön görülebilmekteydi ve bunların hiçbirisi açıkça inandırıcılıktan yoksun değildi. Dolayısıyla, Devletin ceza soruşturması yürütme yükümlülüğü bulunmaktaydı.

66. Sonuç olarak, bir cinayet iddiasına ilişkin olarak, idari mahkemeler nezdindeki bir tazminat davasının etkili bir hukuk yolu teşkil ettiği düşünülemezdi, zira böyle bir dava, gerektiği takdirde, sorumluların tespit edilmesini ve cezalandırılmasını sağlayamazdı. Başvuran, dolayısıyla, cinayet iddiasını ileri sürerek kovuşturmanın yer olmadığına dair karara itiraz ettikten sonra, iç hukuk yollarının tüketilmesi kuralını yerine getirmek amacıyla artık tazminat davası açmak zorunda değildi. Bu nedenle Mahkeme, bu bağlamda Hükümet tarafından ileri sürülen ilk itirazı da reddetmektedir.

67. Mahkeme dahası başvuranın ceza soruşturmasının etkinliğine ilişkin şikâyetlerinin Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrası anlamında açıkça dayanaktan yoksun olmadığını tespit etmektedir. Öte yandan Mahkeme, bu şikâyetlerin başka herhangi bir kabul edilemezlik gerekçesiyle bağdaşmadığını gözlemleyerek kabul edilebilir olduklarına karar vermektedir.

B. Esas Hakkında

1. Tarafların İddiaları

a) Başvuran

68. Başvuran, yetkili makamları, oğlunun ölümüne ilişkin etkin bir soruşturma yürütmemekle suçlamaktadır. Başvuran, Sözleşme'nin 2. maddesinin usul yönünden ihlal edilmesinden şikâyet etmektedir.

69. Başvuran, somut olayda yetkili makamlar tarafından yürütülen soruşturmada aşağıda belirtilen eksikliklerin ve yetersizliklerin olduğunu ileri sürmektedir:

- silah üzerinde parmak izi bulunmamıştır;
- atış kapalı bir alanda yapılmış olmasına rağmen olay yerinde mermi bulunmamıştır;
- merminin giriş yarasının çapına ilişkin harici muayene tutanağındaki bilgiler ile otopsi tutanağındaki bilgiler arasındaki farklılık, çözülmemiş bir çelişkiyi ortaya koymuştur;
- başvurana göre, merminin çıkış yarasının çapının normalde giriş yarasından daha büyük olması gerekirken, somut olayda bu durumun tam tersi gözlemlenmiştir; ek bir bilirkişi görüşü istenerek açıklanması gereken bir anormallik söz konusuydu;
- başvuranın oğlu solak olmasına rağmen silah yerde cesedin sağında bulunmuştur; bu durum da bir bilirkişi görüşü alınmasını gerektirmiştir;
- Muharrem Ali Al'ın taşınır mal tesellüm belgesindeki imzasının doğruluğu soruşturma sırasında teyit edilmemiştir;
- soruşturma dosyasında askeri üssün bodrum katında silah depolanmasına izin veren yönetmelikler yer almamıştır;
- iki asker soruşturma sırasında savcı tarafından tekrar dinlenmeden ifadelerini geri çekmiştir;
- olayların yeniden canlandırılması yapılmamıştır.

70. Başvuran, soruşturmanın dava koşullarının gerektirdiği ivedilikle yürütülmediğini ve yüzeysel olduğunu eklemektedir. Soruşturmadan sorumlu kişiler tüm hipotezleri araştırmamış ancak titiz ve tarafsız bir şekilde tüm unsurları incelemekten intihar iddiasına odaklanmıştır. Dahası, duruşmaların yapılış şekli de uygunsuzdu. Üstelik savcılık, dava dosyasındaki tüm belgeleri mağdurun aile üyelerine iletmemiştir ve dolayısıyla, aile üyelerinin, meşru menfaatlerini korumak için gerekli ölçüde soruşturmaya erişimleri olmamıştır.

b) Hükümet

71. Hükümet, yerel makamlar tarafından yürütülen soruşturmanın Sözleşme gerekliliklerini tamamen karşıladığını değerlendirmektedir.

72. Hükümet, soruşturmanın yeterince hızlı, yeterli ve kapsamlı olduğu kanaatine varmaktadır. Hükümet, soruşturmaların olaylardan hemen sonra başladığını, gerekli titizlikle yürütüldüğünü ve yetkili makamların olaylara ilişkin delil unsurlarını toplamak ve korumak için gerekli tüm tedbirleri aldığını belirtmektedir.

73. Hükümet, bir avukat tarafından temsil edilen başvuranın, davaya etkin bir şekilde katılmasına imkân sağlayan soruşturmada sunulan tüm bilgilere yeterli erişimi olduğunu ileri sürmektedir.

74. Hükümet, bu değerlendirmelere ek olarak, dosyada savcılık tarafından yürütülen soruşturmanın bağımsızlıktan yoksun olduğunu gösteren bir unsur bulunmadığını ve aksine, savcılığın kendisinden beklenebilecek tüm adımları attığını eklemiştir. Hükümet ayrıca, askeri mahkeme tarafından verilen kararın, bu mahkemenin bağımsızlığından şüphe duyulmasına imkân vermediği kanaatine varmaktadır.

2. Mahkemenin Değerlendirmesi

a) Genel İlkeler

75. Mahkeme, 2. madde tarafından güvence altına alınan yaşam hakkının Sözleşme'nin en önemli maddeleri arasında yer aldığını ve Avrupa Konseyini oluşturan demokratik toplumların temel değerlerinden birini düzenlediğini hatırlatmaktadır (bk. diğer birçok karar arasında, *Güzelyurtlu ve diğerleri/Kıbrıs ve Türkiye* [BD], no. 36925/07, § 218, 29 Ocak 2019 ve *Lopes de Sousa Fernandes/Portekiz* [BD], n° 56080/13, § 164, 19 Aralık 2017). Dahası, Sözleşme'nin 1. maddesi gereğince Devlete düşen "kendi yetki alanları içinde bulunan herkesin, bu Sözleşme'de (...) açıklanan hak ve özgürlüklerden yararlanmalarını sağlama" genel yükümlülüğü ile birlikte Sözleşme'nin 2. maddesinin gerektirdiği yaşam hakkını koruma yükümlülüğü, kuvvet kullanımının bir kişinin ölümüyle sonuçlanması durumunda, etkin bir

soruşturma yürütülmesini gerektirmektedir (yukarıda anılan *Mustafa Tunç ve Fecire Tunç*, § 169).

76. Bu yükümlülüğün gerektirdiği soruşturma biçimi, yaşam hakkının ihlalinin niteliğine göre değişiklik göstermektedir: Ölüme kasten neden olduğunda genellikle cezai soruşturma yapılması gerekmesine rağmen, ölümün ihmal sonucunda meydana gelmiş olması halinde hukuk davası veya hatta disiplin soruşturması açılması söz konusu yükümlülüğü yerine getirebilir (*Calvelli ve Ciglio/İtalya* [BD], no. 32967/96, § 51, AİHM 2002 I, *Mastromatteo/İtalya* [BD], no. 37703/97, § 90, AİHM 2002 VIII, *Vo/Fransa* [BD], no. 53924/00, § 90, AİHM 2004 VIII).

77. Devletin yetki alanı içindeki kişilerin yaşamlarını güvence altına almak için gerekli tedbirleri almasını gerektiren 2. madde, Devlete, kişiye karşı işlenen suçları caydırmak için somut bir ceza mevzuatı oluşturarak ve ihlalleri önlemek, cezalandırmak ve ihlallere karşı yaptırım uygulamak için tasarlanmış bir uygulama mekanizmasına dayanarak yaşam hakkını güvence altına alma görevi yüklemektedir. Bu yükümlülük, yaşam hakkını ihlal ettiği iddia edilen failin bir Devlet görevlisi olmadığına bakılmaksızın, bir kişinin şüpheli koşullar altında muhtemelen ölümcül yaralanmalara maruz kaldığına inanmak için gerekçeler olduğunda etkin ve resmi bir soruşturmanın yapılmasını doğrudan gerektirmektedir (yukarıda anılan *Mustafa Tunç ve Fecire Tunç*, § 171 ve bu kararda yer alan atıflar).

78. Bu ifadenin Sözleşme'nin 2. maddesi bağlamında anlaşılması gerektiği anlamda “etkin” olarak nitelendirilebilmesi için soruşturmanın öncelikle yeterli olması gerekmektedir (*Ramsahai ve diğerleri/Hollanda* [BD], no. 52391/99, § 324, AİHM 2007). Bu, soruşturmanın olayların belirlenmesini ve sorumluların tespit edilmesini ve gerektiği takdirde cezalandırılmasını sağlayabilmesi gerektiği anlamına gelmektedir (*Armani Da Silva/Birleşik Krallık* [BD], no. 5878/08, § 233, 30 Mart 2016).

79. Etkin bir soruşturma yürütme yükümlülüğü, sonuç değil, araç yükümlülüğüdür (*X ve diğerleri/Bulgaristan* [BD], no. 22457/16, § 186,

2 Şubat 2021). Yetkili makamların, ihtilaf konusu olaylara ilişkin delilleri elde etmek için sahip oldukları makul tedbirleri almaları gerekmektedir (*Jaloud/Hollanda* [BD], no. 47708/08, § 186, AİHM 2014 ve *Natchova ve diğerleri/Bulgaristan* [BD], no. 43577/98 ve 43579/98, § 160, AİHM 2005 VII).

80. Soruşturma makamlarının, Devletin vatandaşlık hizmeti yüklediği bir kişinin, askeri makamlar kişinin fiziksel ve ahlaki bütünlüğünden sorumluyken şüpheli koşullarda ölmesi halinde, temel tedbirleri uygularken özellikle özenli olmaları gerekmektedir. Bu durum, intihar olduğu iddia edilen vakalar için de geçerlidir: Böyle bir durumda, yetkili makamlar, böyle bir ölümü çevreleyen koşullara ilişkin olarak müteveffanın yakınlarının makul olarak sahip olabilecekleri şüpheleri ortadan kaldırmak için mümkün olan her şeyi yaptıklarını göstermelidir. Bu, uygulamada, zorunlu olarak, cinayet olasılığını ortadan kaldıracak her türlü unsurun doğrulanmasını gerektirmektedir (*Hasan Çalışkan ve diğerleri/Türkiye*, no. 13094/02, § 50, 27 Mayıs 2008). Bu tür konularda, yasallık ilkesine uyma konusunda kamunun güvenini korumak ve yasa dışı eylemlere karşı herhangi bir suç ortaklığı veya hoşgörü görüntüsünü önlemek genel olarak kabul edilen bir gerekliliktir (yukarıda anılan *Armani Da Silva*, § 237 ve yukarıda anılan *Al-Skeini ve diğerleri*, § 167).

81. Yetkili makamların, bu yükümlülüğü yerine getirmek için, her hâlükârda, diğerlerinin yanı sıra, görgü tanıklarının, bilirkişilerin ifadeleri ve gerektiği takdirde, yaralanmalara ilişkin tam ve kesin bir rapor sunacak nitelikte bir otopsi ve özellikle ölüm nedenine ilişkin klinik bulguların objektif bir analizi de dâhil olmak üzere, söz konusu olaylara ilişkin delilleri elde etmek için sahip oldukları makul tedbirleri almaları gerekmektedir (otopsilere ilişkin olarak örneğin bk. *Salman/Türkiye* [BD], no. 21986/93, § 106, AİHM 2000 VII; tanıklara ilişkin olarak örneğin bk. yukarıda anılan *Tanrıkulu*, § 109, AİHM 1999 IV; bilirkişilere ilişkin olarak örneğin bk. *Gül/Türkiye*, no. 22676/93, § 89, 14 Aralık 2000). Soruşturmanın ölüm

nedenini veya olası sorumlulukları tespit etme kapasitesini zayıflatan her türlü eksiklik, bu normu karşılamama riski taşımaktadır (*Giuliani ve Gaggio/İtalya* [BD], no. 23458/02, § 301, AİHM 2011 (alıntılar)).

82. Bilhassa, soruşturmanın sonuçları, ilgili bütün unsurların titiz, objektif ve tarafsız bir incelemesine dayanmalıdır. Şüphesiz gerekli olan bir araştırma konusunun reddedilmesi, soruşturmanın davanın koşullarını ve gerektiği takdirde, sorumlu kişilerin kimliğini tespit etme kapasitesini belirleyici şekilde olumsuz etkilemektedir (yukarıda anılan *Armani Da Silva*, § 234).

83. Soruşturmanın etkinliğine ilişkin asgari kriteri karşılayan incelemenin niteliği ve derecesinin, davanın kendine özgü koşullarına bağlı olduğu doğrudur: Bunlar, ilgili tüm olaylar ışığında ve soruşturma çalışmalarının uygulamadaki gerçekleri göz önünde bulundurularak değerlendirilmektedir (*Velcea ve Mazăre/Romanya*, no. 64301/01, § 105, 1 Aralık 2009). Meydana gelebilecek çok çeşitli durumları, yalnızca soruşturmaya ilişkin bir işlem listesine veya diğer basitleştirilmiş kriterler düzeyine indirgemek mümkün değildir (yukarıda anılan *Tanrıkulu*, §§ 101-110, *Velikova/Bulgaristan*, no. 41488/98, § 80, AİHM 2000 VI).

84. Öte yandan, soruşturmadan sorumlu kişilerin olaya karışan veya karışması muhtemel olan kişilerden bağımsız olması gerekmektedir. Bu, yalnızca hiyerarşik veya kurumsal bağlantıların bulunmamasını değil, aynı zamanda somut bir bağımsızlık da gerektirmektedir (yukarıda anılan *Mustafa Tunç ve Fecire Tunç*, § 177 ve *Anguelova/Bulgaristan*, no. 38361/97, § 138, AİHM 2002 IV).

85. Bu bağlamda, ivedilik ve gerekli özeni gösterme gerekliliği zımnen mevcuttur (*Hanan/Almanya* [BD], no. 4871/16, § 207, 16 Şubat 2021).

86. Ayrıca, soruşturmanın mağdurun ailesinin meşru menfaatlerini korumak için gerekli olduğu ölçüde aileye erişilebilir olması gerekmektedir (yukarıda anılan *Armani Da Silva*, § 235 ve yukarıda anılan *Al-Skeini ve diğerleri*, § 167). Bununla birlikte, soruşturma unsurları hassas veriler

içerebilir ve bu nedenle bunların açıklanması otomatik olarak Sözleşme'nin 2. maddesinden doğan bir gereklilik olarak kabul edilemez (yukarıda anılan *Giuliani ve Gaggio*, § 304, *McKerr/Birleşik Krallık*, no. 28883/95, § 129, AİHM 2001 III ve yukarıda anılan *Armani Da Silva*, § 236).

87. Kamunun, davadan davaya geçişmekle birlikte, soruşturma üzerinde yeterli bir denetleme hakkına sahip olması gerekmektedir (yukarıda anılan *Hanan*, § 208 ve *Hugh Jordan/Birleşik Krallık*, no. 24746/94, § 109, 4 Mayıs 2001).

88. Sözleşme'nin 2. maddesi, yetkili makamlara, soruşturma sırasında mağdurun bir yakını tarafından, soruşturma tedbiriyle ilgili olarak yapılabilecek her türlü talebi yerine getirme yükümlülüğü yüklemektedir (yukarıda anılan *Ramsahai ve diğerleri*, § 348 ve *Velcea ve Mazăre/Romanya*, no. 64301/01, § 113, 1 Aralık 2009).

89. Soruşturmanın yeterince etkin olup olmadığı hususu, ilgili tüm olaylar ışığında ve soruşturma çalışmalarının uygulamadaki gerçekleri göz önünde bulundurularak değerlendirilmelidir (yukarıda anılan *Hanan*, § 203 ve yukarıda anılan *Armani Da Silva*, § 236).

90. Mahkeme, son olarak, görevinin ikincil niteliğinin farkında olarak, olay ve olguların tespit edilmesi söz konusu olduğunda, kendi incelemesine sunulan dava koşulları bu durumu kaçınılmaz kılmadığı sürece, haklı nedenler olmaksızın, ilk derece mahkemesi hâkiminin görevini üstlenemeyeceğini hatırlatmasının yararlı olacağı kanısına varmaktadır (yukarıda anılan *Mustafa Tunç ve Fecire Tunç*, § 182 ve bu kararda yer alan atıflar). Mahkeme, iç hukukta yargılamalar yürütülürken, olaylara ilişkin kendi değerlendirmesini, topladıkları delillere dayanarak olayları tespit etmekle yükümlü olan ulusal mahkemelerin değerlendirmelerinin yerine koymakla görevli değildir (*Edwards/Birleşik Krallık*, 16 Aralık 1992, § 34, A Serisi no. 247 B). Her ne kadar ulusal mahkemelerin tespitleri, elindeki unsurların tamamı ışığında kendi değerlendirmesini yapmakta özgür olan Mahkemeyi bağlamasa da, Mahkeme, genel olarak, yalnızca bu yönde ikna

edici verilere sahip olması durumunda, ulusal hâkimler tarafından varılan olay tespitlerinden uzaklaşacaktır (yukarıda anılan *Mustafa Tunç ve Fecire Tunç*, § 182, yukarıda anılan *Giuliani ve Gaggio*, § 180 ve *Aydan/Türkiye*, no. 16281/10, § 69, 12 Mart 2013).

b) Yukarıda anılan genel ilkelerin somut olaya uygulanması

i. Başvuranın soruşturmaya katılımı hakkında

91. Başvurana, 17 Nisan 2015 tarihli kovuşturmayaya yer olmadığına dair kararın tam bir nüshası, soruşturma unsurlarının bir özeti ve gerekçelerle birlikte tebliğ edilmiştir ve başvuran, avukatı aracılığıyla soruşturma dosyasına erişebilmiştir.

92. Başvuran, dolayısıyla, dosyadaki unsurlar hakkında bilgi edindikten sonra, avukatının yardımıyla, kovuşturmayaya yer olmadığına dair karara itiraz etmiştir. Başvuran böylece haklarını etkin bir şekilde kullanabilmiştir.

93. Mahkeme, bu koşullar altında, başvuranın yargılamaya etkin bir şekilde katılabilmesi için yeterli bir derecede soruşturma sırasında toplanan bilgilere erişimden yararlandığı kanaatine varmaktadır.

ii. Soruşturmanın ivediliği hakkında

94. Mahkeme, Muharrem Ali Al'ın ölümüne yol açan olayın 9 Ağustos 2013 tarihinde meydana geldiğini, savcılığın derhal haberdar edildiğini ve ilk soruşturma tedbirlerinin aynı gün alındığını gözlemlemektedir. Savcılık soruşturmayı kapatmış ve 17 Nisan 2015 tarihinde kovuşturmayaya yer olmadığına dair bir karar vermiştir. Askeri mahkeme 31 Temmuz 2015 tarihinde başvuranın itirazını reddetmiştir. Bu karar, 25 Ağustos 2015 tarihinde başvurana tebliğ edilmiştir. Mahkeme, bu koşullar altında, söz konusu soruşturmaların gerekli ivedilikle yürütüldüğünü ve soruşturmanın haksız herhangi bir gecikme göstermediğini değerlendirmektedir.

iii. Soruşturmanın yeterli niteliği hakkında

95. Mahkeme, hiçbir unsurun yetkili makamların olayların seyrinin yeniden kurgulanması yönündeki isteği konusunda şüphe duyulmasına imkân vermediği durumda, yürüttükleri soruşturmalarda, ceza soruşturmasının

genel etkinliği üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olan bir dizi eksiklik bulunduğu kanaatindedir.

96. Örneğin, Muharrem Ali Al'ı canlı gören son kişilerden biri olduğu anlaşılan asker Y.G., savcılığa yazarak yeniden dinlenmeyi talep etmiştir (yukarıdaki 31. paragraf) ve yazısındaki ifadeler, ilk ifadesinin gerçeği yansıtmadığını ve olayların farklı bir versiyonuna işaret ettiğini düşündürmüştür. Dahası, başvuran, itiraz davasında söz konusu tanığın yeniden dinlenmesini talep etmiş ve yetkili makamların ifade alma işlemlerini gerektiği gibi yürütmediklerini ve bu işlemlerden kaynaklanan çelişkileri aydınlatmadıklarını ileri sürmüştür. Mahkemenin görüşüne göre asker Y.G. oldukça önemli bir tanıktı. Bununla birlikte, dosyada veya Hükümetin iddialarında, bu tanığın tekrar dinlenmeme nedenlerini ikna edici bir şekilde gösteren herhangi bir unsur bulunmamaktadır. Mahkeme bunun önemli bir eksiklik olduğu kanaatindedir.

97. Mahkeme ardından, merminin olay yerinde bulunmadığını kaydetmektedir. Olaylar bir askeri birliğin kilerinde, yani kapalı bir alanda meydana gelmiştir. Mahkeme, bu eksikliğin nedenine ilişkin makul bir açıklamanın olmaması nedeniyle yetkili makamların söz konusu olaylara ilişkin tüm delil unsurlarını toplamak için yeterli tedbirleri almadıklarını değerlendirmektedir. Mahkeme ayrıca, bu ihmalin belirleyici olduğu ve balistik incelemenin güvenilirliğini tehlikeye atabilecek önemli bir eksiklik teşkil ettiği kanaatindedir.

98. Öte yandan, Muharrem Ali Al'e ölümcül ateşin açıldığı silahta herhangi bir parmak izi bulunmamış olmasıyla ilgili olarak, Muharrem Ali Al'ın elinde G-3 tipi bir silah varken, silah üzerinde herhangi bir iz bırakmamış olmasının inandırıcı olup olmadığı sorusuna ikna edici bir cevap verme yükümlülüğü yetkili makamlara aitti. Diyarbakır 7. Kolordu Komutanlığı Askeri Mahkemesi, konuyla ilgili önceden bir bilirkişi görüşü talep etmeden, varsayımlara dayalı bir açıklama ortaya koymuştur. Ancak

Mahkemenin görüşüne göre, bu hassas konunun açıklığa kavuşturulması için bir bilirkişi görüşü tartışmasız olarak gerekliydi.

99. Son olarak, çıkış yarasının çapı ile ilgili olarak, silah yaralanmalarının bir özelliğinin merminin giriş yarasının çıkış yarasından daha küçük olması olduğu göz önüne alındığında, askeri mahkemenin, savcılığa, atışın bir piyade tüfeğiyle yapıldığı somut olayın koşullarında bu bağlantının nasıl tersine dönmüş olabileceğini açıklamak için ek soruşturma yapmasını emretmesini beklemek makuldü. Ancak durum böyle olmamıştır: Askeri mahkeme, herhangi bir bilimsel veya teknik bilirkişi görüşüne dayanmaksızın, atışın bitişik atış mesafesinden yapılmış olması nedeniyle, çıkış yarasının çapının daha küçük olabileceğini belirtmekle yetinmiştir (yukarıdaki 42. paragraf). Bununla birlikte, bir bilirkişi görüşü, özellikle suç iddiası olmak üzere çeşitli olası iddiaların çürütülmesini veya doğrulanmasını sağlayabilirdi.

100. Hükümete göre, bu eksikliklerin, bir bütün olarak değerlendirildiğinde, düzgün bir şekilde yürütülen ve intihar iddiasını doğrulayan soruşturmanın etkinliği üzerinde herhangi bir etkisi olmamıştır. Sözleşme'nin 2. maddesinden doğan usul yükümlülüğü bir araç yükümlülüğü olsa bile (yukarıdaki 80. paragraf), Mahkeme bu görüşe katılamaz. Somut olayda, yürütülen soruşturmada, niteliğini zayıflatan ve yetkili makamların başvuranın oğlunun ölümünü çevreleyen koşulları belirleme kapasitesini zedeleyen kusurlar ve eksiklikler bulunmaktaydı.

101. Bu unsurlar, Mahkemenin Sözleşme'nin 2. maddesinin usul yönünden ihlal edildiği sonucuna varması için yeterlidir.

II. SÖZLEŞME'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

102. Sözleşme'nin 41. maddesi aşağıdaki şekildedir:

“Eğer Mahkeme bu Sözleşme ve Protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Tarafın iç hukuku bu ihlalin sonuçlarını

ancak kısmen ortadan kaldırılabiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, zarar gören taraf lehine adil bir tazmin verilmesine hükmeder.”

A. Tazminat

103. Başvuran, maruz kaldığı kanaatine vardığı manevi zarar bağlamında 50.000 avro talep etmektedir.

104. Hükümet, başvuranın talebine karşı çıkmaktadır.

105. Mahkeme, Sözleşme'nin 2. maddesinin ihlal edildiği tespitini dikkate alarak, başvuranın belirli bir manevi zarara maruz kaldığı kanaatine varmaktadır. Mahkeme, başvurana, bu bağlamda ödenmesi gereken her türlü vergi tutarı hariç olmak üzere, manevi zarar için 26.000 avro ödenmesine hükmetmektedir.

B. Masraf ve Giderler

106. Başvuran, Mahkeme önünde görülen yargılama nedeniyle yaptığını belirttiği masraf ve giderler için 2.000 avro talep etmektedir. Başvuran, avukatının başvurusuyla ilgilenmek için toplam elli saat çalıştığını belirtmektedir. Başvuran, 7.682,20 Türk lirası (Hükümetin görüşlerine cevaben görüşlerini gönderdiği tarihte yaklaşık 1.024 avro) tutarında 16 Nisan 2020 tarihli bir avukatlık ücret makbuzu sunmaktadır.

107. Hükümet, başvuranın iddialarına karşı çıkmaktadır.

108. Mahkemenin içtihatlarına göre, bir başvurana, yalnızca bu masraf ve giderlerin gerçekliğini, gerekliliğini ve miktarlarının makul niteliğini ispatlaması durumunda, bu masraf ve giderler geri ödenebilmektedir (bk. diğer kararlar arasında, *F.G./İsveç* [BD], no. 43611/11, § 167, 23 Mart 2016). Mahkeme, somut olayda, kendisine sunulan belgeleri ve yukarıda belirtilen kriterleri dikkate alarak, başvurana, kendi önünde yürütülen yargılama kapsamında yapılan masraf ve giderler için, ödenmesi gereken her türlü vergi tutarı hariç olmak üzere 1.000 avro tutarının ödenmesinin makul olduğuna karar vermektedir.

BU GEREKÇELERLE, MAHKEME, OY BİRLİĞİYLE,

AL/TÜRKİYE KARARI

1. Başvurunun, Sözleşme'nin 2. maddesi ve ceza soruşturmasının etkinliği bağlamındaki şikâyet ile ilgili kısmının kabul edilebilir ve geri kalan kısmının kabul edilemez olduğuna;
2. Sözleşme'nin 2. maddesinin usul yönünden ihlal edildiğine;
3.
 - a) Davalı Devlet tarafından başvurana, Sözleşme'nin 44. maddesinin 2. fıkrası uyarınca, kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içerisinde, ödeme tarihindeki geçerli döviz kuru üzerinden Türk lirasına çevrilmek üzere aşağıda belirtilen miktarların ödenmesine:
 - i. Manevi tazminat olarak, ödenmesi gereken her türlü vergi tutarı hariç olmak üzere 26.000 avro (yirmi altı bin);
 - ii. Masraf ve giderler karşılığında, başvuran tarafından ödenmesi gereken her türlü vergi tutarı hariç olmak üzere, 1.000 avro (bin avro);
 - b) Söz konusu sürenin bittiği tarihten itibaren ödeme tarihine kadar, bu tutara Avrupa Merkez Bankasının o dönem için geçerli olan marjinal kredi faiz oranının üç puan fazlasına eşit oranda basit faiz uygulanmasına;
4. Adil tazmine ilişkin kalan taleplerin reddine *karar vermiştir*.

İşbu karar Fransızca dilinde tanzim edilmiş olup, Mahkeme İç Tüzüğü'nün 77. maddesinin 2 ve 3. fıkraları gereğince 4 Temmuz 2023 tarihinde yazılı olarak bildirilmiştir.

Dorothee von Arnim
Yazı İşleri Müdür Yardımcısı

Jovan Ilievski
Başkan

Bu kararın ekinde, Sözleşme'nin 45. maddesinin 2. fıkrası ve Mahkeme İç Tüzüğü'nün 74. maddesinin 2. fıkrası uyarınca, Hâkim D. Derenčinović'in sunmuş olduğu ayrık görüş yer almaktadır.

AL/TÜRKİYE KARARI

A.R.B.

D.V.A.

HÂKİM DERENČINOVIĆ'IN MUTABAKAT ŞERHİ

(Çeviridir)

1. Dairenin Sözleşme'nin 2. maddesinin usul yönüne ilişkin olarak vardığı sonuca, yani yetkili makamların, başvuranın oğlunun askerlik hizmeti sırasında ölümünün koşullarını aydınlatmak için etkin bir soruşturma çerçevesinde gerekli tüm tedbirleri almadığı sonucuna tamamen katılıyorum. Soruşturma ile ilgili olarak mevcut kararda tespit edilen eksikliklerin, Mahkemenin başvuranın oğlunun hangi koşullar altında hayatını kaybettiği sorusuna cevap vermesini imkânsız kıldığı doğrudur - ulusal makamların resmi açıklamasında belirtildiği gibi intihar mıydı yoksa başka bir durum mu söz konusuydu?

2. Bu bağlamda, Mahkemenin, yaşam hakkını güvence altına alan hükmün esas yönünü ele almayı tamamen ihmal ettiği kararın gerekçesine tam olarak katılamıyorum. Başvurunun temelde usuli hususlara dayandığı doğru olsa da şüphesiz başvuranın, yetkili makamları, oğlunun hayatını korumak için yeterli operasyonel tedbirleri almayarak pozitif yükümlülüklerini yerine getirmemekle açıkça suçladığı da görülmektedir.

3. Bu soru da Hükümete iletilmiştir. Hükümet ise oldukça kapsamlı görüşlerinde, kendisine göre, 2. maddenin esas yönünün ihlal edildiğine dair tespiti karşı nedenleri ortaya koymuştur. Son olarak, Mahkeme, başvurunun bütünüyle kabul edilebilir olduğuna karar vermiş ancak daha sonra, sadece 2. maddenin usule ilişkin yönünü incelemekle yetinmiştir.

4. Mevcut kararda esasa ilişkin tek bir kelime bulunmamaktadır. Bana göre bunun hiçbir gerekçesi yoktur. Anayasa Mahkemesinin davanın bu önemli yönü hakkında sessiz kalmasının ardından, Mahkemenin de bunu tamamen görmezden gelmesi anormal görünmektedir.

5. Mevcut davada, soruşturmanın etkin olmaması, bazı koşullar ve unsurlarla ilgili devam eden belirsizlikler, yetkili makamların gerektiği gibi gidermesi gereken belirsizlikler göz önüne alındığında, Devlete düşen pozitif yükümlülükler açısından bir incelemenin tam olarak mümkün olmadığı bir

duruma yol açmıştır. Ancak bu durum, özet bir gerekçelendirme şeklinde bile olsa, esas yönünün hiç ele alınmaması için bir bahane olmamalıdır.

6. Örneğin, Sözleşme'nin 2. maddesinden doğan esasa ilişkin bir yükümlülükle ilgili *M.H. ve diğerleri/Hırvatistan* (no. 15670/18 ve 43115/18, 18 Kasım 2021) davasında Mahkeme aşağıdaki tespitte bulunmuştur: “Mahkeme, dosyadaki unsurlara dayanarak, MAD.H.'nin ölümünde davalı Devletin iddia edilen sorumluluğuna ilişkin olarak Sözleşme bağlamında kesin bir sonuca varamayacağını değerlendirmektedir. Bu nedenle Mahkeme, incelemesini, yerel soruşturmanın 2. maddenin usul yönünden doğan ilgili kurallara uyup uymadığı sorusuyla sınırlandırmaya karar vermektedir. Mahkeme, şikâyetin bu kısmının kabul edilebilirliği ve esasına ilişkin ayrı bir inceleme yapmamaya karar vererek, özellikle, Sözleşme'nin 2. maddesinden kaynaklanan, yaşam hakkı ihlallerinin cezasız kalmaması amacıyla, bu hükmün esas yönüne ilişkin ihlal iddialarına yönelik etkin bir soruşturma yürütme yükümlülüğünün sürmekte olduğunu dikkate almaktadır” (yukarıda anılan *M.H. ve diğerleri*, § 165; ayrıca bk. *bu davaya uygulanabildiği ölçüde (mutatis mutandis) Sakvarelidze/Gürcistan*, no. 40394/10, § 50, 6 Şubat 2020). Bu yaklaşım, Mahkeme önünde ileri sürülen şikâyetlere yeterli bir cevap olmaktan uzaktır. Bununla birlikte bu yaklaşım, davanın koşulları ve Mahkemenin elindeki bilgi eksikliği göz önünde bulundurulduğunda haklı görülebilir ve en azından başvuran için bir cevap değerine sahiptir.

7. Mahkeme yetkili makamlar tarafından yürütülen soruşturmanın etkisizliğine bağlı olarak elinde ilgili bilgiler bulunmaması nedeniyle 2. maddenin esas yönü bağlamında bir inceleme yapamadığından, bu doğrultuda kısa bir paragrafin, Mahkemenin 2. maddenin usule ilişkin yönünün ihlali konusunda vardığı sonuçları da pekiştireceğini düşünüyorum.